

Registre de la moneda de plata encunyada a la seca de Cervera durant la Guerra dels Segadors

JOSEP M. LLOBET I PORTELLA

1. FONT DOCUMENTAL

La recent troballa d'un quadern de comptes quan ordenàvem els lligalls de documents pendents de classificació custodiats a l'Arxiu Històric de Cervera, ens ha permès ampliar els estudis que amb anterioritat havíem fet de les encunyacions cerverines que van tenir lloc amb motiu de la Guerra dels Segadors.¹

Es tracta d'un manuscrit de 40 folis, 17 dels quals estan escrits, titulat *Quern en lo qual estaran continuats los compies donats per Thomàs Armengol, receptor de les pecúnies han proschides de la plata se a fabricada en la present vila de Cervera, des de* (espai en blanc) *del mes de* (espai en blanc) *fins als vint-i-hu de dezembre 1641* i que nosaltres citarem amb el nom de *Quadern de comptes de la moneda de plata*. Podem dividir-lo en dues parts i en cada una d'elles distingir el *deure* i l'*haver*.

En la primera part i al *deure* s'anotaren les partides de moneda de plata que Francesc Perelló, fabricant de la moneda, lliurà a Tomàs Armengol, receptor de dita moneda; hi ha una columna per al pes del metall i una altra per al valor de la moneda.² Dins la mateixa primera part i a l'*haver* s'hi va escriure les sortides de la mencionada moneda de plata, pagades en concepte de l'import del metall comprat, salaris i pagaments fets amb motiu de la guerra. Naturalment, les sumes del *deure* i l'*haver* coincideixen.

La segona part també consta de *deure* i *haver*. El *deure* ens permet saber el pes de les diferents partides del metall entregat per Tomàs Armengol Francesc Perelló i l'*haver* el pes de la moneda lliurada per dit Perelló al mencionat Armengol.

Les anotacions del *deure* de la primera part són molt importants per al nostre estudi, ja que ens proporcionen, isolat en partides, el pes de la plata encunyada i l'import del seu equivalent en moneda fabricada. L'*haver* fóra

1. JOSEP M.ª LLOBET I PORTELLA, *Les monedes i pallofes de Cervera*, «Acta Numismática», III (1973), pàgs. 209-242, i *Nova aportació sobre les monedes i pellofes de Cervera*, «Acta Numismática», VI (1976), pàgs. 221-230.

2. Apèndix.

3. PESOS TEÒRICS DE LES MONEDES

Tenint en compte que les 18.423 lliures i 7 sous —que nosaltres convertim en 18.423 lliures i 10 sous pel motiu esmentat anteriorment— pesaren 1.103 lliures i 1 unça, equivalent a 441.261,13 grams,⁶ els pesos teòrics per unitat són els següents:

73.694	monedes	de	5	sous,	amb	un	pes	per	unitat	de	5,9877	grams.
36.847	»	»	»	5	rals,	»	»	»	»	»	»	11,9754

La primera quantitat és el número de peces que s'haurien encunyat, suposant que totes les monedes de plata fabricades a la seca durant el període estudiat haguessin estat de 5 sous. Si en comptes d'aquest valor, les monedes encunyades les consideréssim de 5 rals, totalitzarien la xifra indicada a la ratlla següent, o sigui la meitat del cas anterior. És evident que les monedes ni eren totes de 5 sous ni, tampoc, de 5 rals, sinó una combinació que desconexem d'aquests valors. Però els pesos teòrics per unitat no varien, qualsevol que fos el nombre de peces de cada valor encunyades.

Cal fer avinent que aquests pesos teòrics són purament informatius, ja que en la pràctica veiem que de distintes porcions de metall del mateix pes en surt diferents quantitats de moneda, segons la partida.

També és possible distingir un augment de pes entre la moneda encunyada l'any 1641 i la del 1642. Així, corresponent a les monedes de 5 sous, tenim un pes teòric per unitat de 5,9825 grams per a les peces de l'any 1641 i de 6,0309 grams per a les del 1642. Per aplicar-ho a les de 5 rals, només cal doblar els mencionats pesos teòrics: 11,9650 grams i 12,0618 grams, respectivament.

Aquests pesos teòrics, comparant-los amb els reals de les monedes de 5 rals descrites per Pellicer, els trobem bastant concordants pel que fa a les batudes durant l'any 1641 i lleugerament divergents en relació amb les encunyades l'any 1642. Els pesos mitjans de les peces descrites pel mencionat autor són els següents: any 1641, basat sobre sis monedes, 11,7950 grams; any 1642, basat sobre onze monedes, 11,2627 grams.⁷ Cal tenir en compte, però, el petit nombre de monedes que han servit per al càlcul i el desgast que han pogut patir.

4. ALTRA INFORMACIÓ

Algunes altres notícies interessants que ens ofereix el quadern, són les següents:

A finals de l'any 1641, Francesc Perelló va rebre 383 lliures «per rahó de son salary de fabricar la moneda de la plata».⁸ Aquesta quantitat devia correspondre a mig any de treball.

6. Per l'equivalència en grams de la lliura, seguim a Botet; vegeu nota n.º 4. Un estudi sobre aquesta unitat de pes en JOSEP PELLICER I BRU, *Intent d'aproximació als orígens de la lliura de taula de Barcelona, Mallorca i Menorca*, «Gaceta Numismática», n.º 40 (1976), pàgs. 30-36.

7. JOSEP PELLICER I BRU, *Los reales de a cinco* (Barcelona, A.N.E., 1965), pàgs. 70-72.

8. Arxiu Històric de Cervera, Fons municipal, *Quadern de Comptes de la moneda de plata*, f. 5.

Els mateixos dies, van ser donades a Onofre Ortís 384 lliures i 4 sous per comprar aram per a la fàbrica dels diners.⁹

La necessitat de proveir-se de plata al iniciar-se les encunyacions havia fet que s'acudís als objectes d'aquest metall, destinats al culte, que es trobaven a l'interior de les esglésies. Però les reclamacions no tardaren a fer-se sentir i el Consellerverí es veié obligat a llur restitució, fent-los fer de nou.¹⁰ Per aquest motiu, el 26 de desembre de 1641, foren lliurades tres bacines de plata als administradors de vèries confraries de la vila.¹¹

5. CONCLUSIONS

Basant-nos en tot el que hem anat exposant anteriorment, podem fer el següent resum:

La fàbrica de la moneda de plata, va treballar des del 25 de juny de 1641 fins al 10 de març de 1642.

L'import total de la moneda encunyada fou de 18.423 lliures i 7 sous.

El pes total d'aquesta moneda va ser de 1.103 lliures tenderes i 1 unça.

És possible que s'encunyés peces de 5 sous amb data 1642; en aquest cas ens són desconegudes.

Els pesos teòrics de les monedes són els següents: peces de 5 sous, 5,9877 grams; peces de 5 rals, 11,9754 grams.

Comparant els pesos teòrics de les monedes batudes l'any 1641 amb els corresponents a les monedes del 1642, es nota un augment. Cal tenir en compte, però, que la irregularitat del pes és constant al llarg de tot el període d'encunyació.

APÈNDIX

Compte del que ha rebut Thomàs Armengol, reseptor de les pecúnies y plata ha entrat per a fabricar la moneda, de diner ha rebut fabricat de mà de Francesch Perelló y descàrrega de dit Perelló

13 ll.	o.	Primo a 7 de juny 1641, rebé de Francesch Perelló tretze lliures de plata tendera, que són	220 ll.	5 s.
9 ll.	11 o.	A 30 de juny, rebé de dit Perelló nou lliures y onze onses de plata, tenderes	166 ll.	5 s.
16 ll.	o.	A 2 de juliol, de dit Perelló setze lliures tenderes de plata	271 ll.	s.
17 ll.	o.	A 3 de dit, de dit Perelló ha rebut dezet lliures de plata, tenderes, batuda, que són . .	286 ll.	10 s.

9. A.H.C., Fons municipal, *Quadern de comptes de la moneda de plata*, f. 5.

10. LLOBET, *Nova aportació...*, pàg. 223.

11. A.H.C., Fons municipal, *Quadern de comptes de la moneda de plata*, f. 10.

17 ll.	o.	A 4 de dit, ha rebut de dit Perelló deset lliures ed plata batuda, tenderes	286 ll.	s.
17 ll.	o.	A 6 de dit, de dit Perelló deset lliures de plata, tenderes, moneda batuda, que són	288 ll.	15 s.
16 ll.	10 o.	A 8 de dit, de dit Perelló altra pesada de pes de setze lliures, deu onses, tenderes, que són	284 ll.	10 s.
17 ll.	o.	A 10 de dit, de dit Perelló ha rebut deset lliures de plata, tenderes, que són	283 ll.	s.
17 ll.	o.	A 12 de dit Perelló ha rebut deset lliures tenderes de plata, són	284 ll.	s.
12 ll.	7 o.	A 15 de dit, de dit Perelló ha rebut dotze lliures y set onses, tenderes, valen	210 ll.	5 s.
13 ll.	7 o.	A 16 de juliol 1641, ha rebut de dit Perelló tretze lliures y set onses tenderes de plata batuda, que són	224 ll.	10 s.
15 ll.	1 o.	A 19 de dit, de dit Perelló altra pesada de 15 lliures, 1 onsa, que són	252 ll.	5 s.
5 ll.	3 o.	A dit dia, altra pesada de sinch lliures y tres onses, tenderes, que són	87 ll.	10 s.
11 ll.	10 o.	A 20 de dit, altra pesada de onze lliures y deu onses, tenderes, moneda batuda	201 ll.	s.
17 ll.	o.	A 21 de dit, altra pesada moneda batuda de dezet lliures tenderes, que són	286 ll.	5 s.
10 ll.	5 o.	A 23 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de deu lliures y sinch onses	174 ll.	10 s.
18 ll.	6 o.	A 26 de dit, altra pesada de moneda batuda de pes de divuit lliures y sis onses, tenderes, que són	312 ll.	15 s.
25 ll.	2 o.	A 29 de dit, ha rebut altra pesada de moneda batuda de pes vint-i-sinch lliures y dos onses, tenderes, que són	426 ll.	10 s.
14 ll.	9 o.	A 31 de dit, altra pesada de catorse lliures y nou onses, tenderes, que són	251 ll.	5 s.
18 ll.	o.	A 7 de agost, altra pesada moneda batuda de pes de divuit lliures tenderes, que són . . .	305 ll.	s.

18 ll.	o.	A 9 de dit, altra pesada de divuit lliures tenderes, que són	300 ll.	10 s.
18 ll.	o.	A 11 de agost 1641, altra pesada de moneda batuda de pes de divuit lliures tenderes, que són	299 ll.	5 s.
13 ll.	8 o.	A 14 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de tretze lliures y vuitonses, tenderes, que són	226 ll.	10 s.
13 ll.	o.	A 15 de dit, altra pesada de pes de tretze lliures, que són	215 ll.	10 s.
6 ll.	o.	A 17 de dit, altra pesada de pes de sis lliures tenderes, que són	99 ll.	s.
12 ll.	o.	A 18 de dit, altra pesada de pes de dotze lliures tenderes, que són	198 ll.	12 s.
18 ll.	o.	A 20 de dit, altra pesada de pes de divuit lliures tenderes, que són	300 ll.	s.
16 ll.	o.	A 21 de dit, altra pesada de dit Perelló de suma de setze lliures tenderes	265 ll.	s.
20 ll.	4 o.	A 22 de dit, altra pesada de dit Perelló de pes de vint lliures y quatre onses, tenderes, que son	337 ll.	5 s.
17 ll.	6 o.	A 23 de dit, altra pesada de pes de deset lliures y sis onses, tenderes, que són	297 ll.	15 s.
10 ll.	9 o.	A 25 de dit, altra pesada moneda batuda de dit Perelló de pes de deu lliures, nou onses, tenderes, que són	180 ll.	5 s.
9 ll.	5 o.	A 27 de agost 1641, altra pesada moneda batuda de pes de nou lliures y sinch onses ,tenderes, que són	159 ll.	10 s.
16 ll.	8 o.	A dit dia, altra pesada de dit Perelló de pes de çetze lliures y vuit onzes, tenderes, que an valgut	280 ll.	5 s.
13 ll.	6 o.	A 28 de dit, altre pesada de moneda batuda de pes de tretze lliures y sis onses, moneda batuda, que són	220 ll.	5 s.
18 ll.	o.	A 30 de dit mes, altra pesada de moneda batuda de pes de divuit lliures tenderes, que són	301 ll.	s.

18 ll.	o.	A 31 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de divuit lliures tenderes, que són	299 ll.	10 s.
16 ll.	5 o.	A 2 de setembre dit any, altra pesada moneda batuda de pes de çetze lliures y sinch onses, tenderes, de suma	278 ll.	s.
14 ll.	5 o.	A 3 de dit, altre pesada moneda batuda de 14 lliures, 5 onses tenderes, que són	241 ll.	s.
13 ll.	2 o.	A 4 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de tretze lliures y dues onses, tenderes, que són	220 ll.	15 s.
19 ll.	3 o.	A 8 de dit, altra pesada moneda batuda de dit Perelló de pes de denou lliures y tres onses, que són	316 ll.	10 s.
18 ll.	o.	A 13 de dit mes de setembre, altra pesada ra-buda de dit Perelló de pes de divuit lliures ten-deres, que són	295 ll.	5 s.
30 ll.	o.	A 16 de dit, altra pesada de moneda batuda de dit Perelló de pes de trenta lliures tenderes, que són	500 ll.	10 s.
14 ll.	2 o.	A 20 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de catorse lliures y dos onses, tenderes, que són	235 ll.	5 s.
13 ll.	8 o.	A dit dia, altra pesada de moneda batuda de pes de tretze lliures y vuit onses, tenderes, que són	225 ll.	s.
11 ll.	o.	A 24 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de onze lliures tenderes, que són	183 ll.	15 s.
20 ll.	o.	A 25 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de vint lliures tenderes, de suma	334 ll.	s«
18 ll.	3 o.	A 27 de dit, altra pesada de moneda batuda de dit Perelló de pes de divuit lliures y tres onses, tenderes	301 ll.	5 s.
12 ll.	11 o.	A 3 de octubre dit any, altra pesada de dit Pe-relló moneda batuda de pes de dotze lliures y onze onses, tenderes, que són	217 ll.	15 s.
24 ll.	9 o.	A 6 de octubre dit any, altra pesada de moneda batuda de pes de 24 lliures, 9 onses, tenderes, que són	417 ll.	5 s.
		A 9 de dit, altra pesada de moneda batuda de		

17 ll.	2 o.	pes de deset lliures y dues onses, que són .	287 ll.	s.
17 ll.	o.	A 10 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de dezet lliures tenderes, que són . .	282 ll.	5 s.
30 ll.	o.	A 13 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de trenta lliures tenderes, que són . .	501 ll.	15 s.
15 ll.	o.	A 25 de dit, altra pesada de moneda batuda de pes de quinze lliures tenderes, que són . .	247 ll.	5 s.
18 ll.	o.	Al primer de novembre, altra pesada moneda batuda de pes de divuit lliures tenderes, que són	297 ll.	10 s.
12 ll.	o.	A 7 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de dotze lliures tenderes, que són . . .	196 ll.	s.
17 ll.	1 o.	A 8 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de dezet lliures y una onza, tenderes, que són	282 ll.	è10 s.
16 ll.	1 o.	A 9 de dit, altra pesada de moneda batuda de pes de setze lliures y una onsa, tenderes, que són	266 ll.	s.
24 ll.	4 o.	A 18 de dit, altra pesada de moneda batuda de pes de vint-i-quatre lliures y quatre onses, tenderes, que són	408 ll.	5 s.
14 ll.	11 o.	A 30 de dit, altra pesada moneda batuda de pes de catorse lliures y onse onses, tenderes, que són	250 ll.	s.
18 ll.	8 o.	A 22 de desembre, altra pesada de moneda batuda de pes de divuit lliures y vuit onses, tenderes, que són	315 ll.	s.
14 ll.	10 o.	A 24 de desembre, altra pesada lliurada a dit Armengol de pes de catorse lliures y deu onses, tenderes, que és	247 ll.	10 s.

— 1642 —

6 ll.	11 o.	Primo deu que als 5 de janer 1642 a lliurat dit Perelló a dit Armengol altra pesada de pes de sis lliures y onse onzes, tenderes, que ne a prosohit de moneda batuda	185 ll.	5 s.
-------	-------	--	---------	------

A 16 de dit, altra pesada de pes de tretze lliu-

13 ll.	o.	res, que ne a prosohit de moneda batuda . . .	196 ll.	è5 s.
		A 29 de dit mes, altra pesada lliurada per dit Perelló de pes de 13 lliures tenderes, que ne a prosohit de moneda batuda	204 ll.	5 s.
15 ll.	o.	A 4 de fabrer, altra pesada de pes de quinze lliures y onze onses, ¹² tenderes, que ne a prosohit de moneda batuda	256 ll.	s.
19 ll.	8 o.	A 12 de dit, an lliurat dits fabrisés altra pesada de pes de 19 lliures, 8 onses, que ne a prosehit de moneda batuda	316 ll.	15 s.
17 ll.	8 o.	A 26 de dit, an lliurat a dit Armengol altra pesada de pes tender de deset lliures y vuit onses, que ne a prosohit	263 ll.	15 s.
18 ll.	8 o.	A 8 de mar, altra pesada de divuit lliures, vuit onses, tenderes, que ne a prosehit	303 ll.	10 s.
16 ll.	4 o.	A 10 de dit, altra pesada de pes de setze lliures y quatre onses, que ne a prosehit	268 ll.	5 s.

Arxiu Històric de Cervera, Fons municipal, *Quadern de comptes de la moneda de plata*, ff. 1 v.-8 v.

12. Donem per bona la quantitat escrita en números a la columna del pes, ja que el total de dita columna, l'any 1642, concorda amb el pes de la plata amonedada que sorti de la seca l'indicat període.